

оцінки характеру реальних міжнародних відносин (торговельних відносин), що є емпіричною базою для формування відповідних найважливіших теоретичних закономірностей. Формування економічної теорії глобальної економіки повинно базуватися на вивченні конкретних економічних ситуацій, що розглядаються як змодельований та зафіксований фрагмент процесу міжнародних економічних відносин. Прихильником зазначених підходів щодо дослідження причинно-наслідкових зв'язків на глобальному рівні економіки є вчений Г. Морґентау, який зокрема писав: «Теорія, передусім, має базуватися не на апріорних та абстрактних твердженнях, а на емпіричних і прагматичних» [6].

До переліку перспективних макроекономічних показників, які є актуальними для відображення причинно-наслідкових зв'язків на глобальному рівні економіки, пропонуються: світовий обсяг ВВП; ВВП внутрішньої економіки на 1 особу; ВВП зовнішньої економіки на 1 особу; співвідношення ВВП внутрішньої економіки до ВВП зовнішньої економіки та інтегральний ВВП; структура розподілу ВВП серед груп населення (багаті, бідні, середній клас); динаміка (індекси) ВВП; економічна, екологічна, силовина, соціальна складові у ВВП; динаміка (індекси) відтворення економіко-екологічного потенціалу країни; обсяг та структура світового імпорту (в т.ч. українського); обсяг і структура світового експорту (в т.ч. українського); сальдо зовнішньої торгівлі України; інвестиційно-інноваційні показники України тощо.

Висновки. Причинно-наслідкові зв'язки на глобальному рівні економіки є складною системою економічних відносин. Вони регулюються на рівні мікроекономіки, макроекономіки та у світовому вимірі. Емпіричні дослідження

цієї системи мають бути багатонапрямними, багаторівневими, багатofакторними й показниково-аналітичними і при цьому відображати порівняльну (порівняно з даними інших країн) результативну динаміку економічних явищ та процесів. Вони потребують не тільки пошуку взаємозв'язку між зовнішньою і внутрішньою економікою, а й економіко-математичного моделювання та обґрунтування оптимального варіанту взаємовпливу результативних показників зовнішньої економіки на внутрішню, і навпаки. Необхідно розробити інноваційні статистичні таблиці, які б відображали результативні економічні показники причинно-наслідкових зв'язків на глобальному рівні економіки. На вирішення зазначених завдань слід спрямовувати подальші дослідження з означеної проблеми. Економіка, яка базується на припущеннях і висловлюваннях, навіть авторитетних людей, не має перспектив сильного розвитку в майбутньому. Її підґрунтям повинні бути економічні закони та емпіричне обґрунтування факторів і показників.

Література

1. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 461 с.
2. Інтернет-ресурс «Вікіпедія». – <http://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Інтернет-ресурс «Вікіпедія». – <http://uk.wikipedia.org/w/index>
4. Пунько Б. М. Економіко-екологічне відтворення : монографія / Б. М. Пунько ; за ред. акад. НАН України Б. В. Буркинського. – 2-ге вид., доп. – Львів : Науково-виробнича фірма «Українські технології», 2011. – 440 с.
5. Інтернет-ресурс «Тиждень». – <http://tyzhden.ua/Economics>
6. Morgenthau H. J. Politics among Nations / H. J. Morgenthau. – New York, 1967. – P. 3.

Стаття надійшла до редакції 15 січня 2012 року

УДК 339.942:334.7

К. А. Фліссак,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних фінансів
Тернопільського національного економічного університету

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І НОВІ ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

У статті розглянуто вплив глобалізації на економічну дипломатію, відзначено основні виклики, пов'язані із фінансовою кризою 2008–2012 років. Визначено сучасний стан забезпечення української економічної дипломатії, наведено порівняння із досвідом провідних держав світу, в тому числі сусідніх країн. Виокремлено проблемні аспекти функціонування вітчизняних дипломатичних представництв у частині забезпечення економічних інтересів України. Окреслено головні завдання для подальшої науково-теоретичної та практичної діяльності у сфері економічної дипломатії в Україні.

Ключові слова: глобалізація, фінансово-економічна криза, економічна дипломатія, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, експорт.

К. А. Флиссак

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И НОВЫЕ ВЫЗОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

В статье рассмотрено влияние глобализации на экономическую дипломатию, определены основные вызовы, связанные с финансовым кризисом 2008–2012 годов. Охарактеризовано современное состояние украинской экономической дипломатии, проведено сравнение с опытом ведущих стран мира, в том числе соседних. Выделены проблемные аспекты функционирования отечественных дипломатических представительств в части обеспечения экономических интересов Украины. Обозначены основные задачи для дальнейшей научно-теоретической и практической деятельности в сфере экономической дипломатии Украины.

Ключевые слова: глобализация, финансово-экономический кризис, экономическая дипломатия, внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, экспорт.

K. A Flissak

GLOBALIZATION AND THE NEW CHALLENGES FOR ECONOMIC DIPLOMACY

The article discusses the impact of globalization on economic diplomacy, defined the key challenges that are associated with the continuing financial crisis of 2008–2012. Were defined the current situation with support of the Ukrainian economic diplomacy, a comparison with the experience of leading countries (including – neighbors). There were allocated the problematic aspects for the national diplomatic missions in support of Ukraine's economic interests. Article denotes the main targets for further research and theoretical and practical activity in area of economic diplomacy in Ukraine.

Key words: globalization, economic and financial crisis, economic diplomacy, foreign trade activities, foreign trade, export.

Постановка проблеми. Успішна й ефективна реалізація програм соціально-економічного розвитку України є можливою з огляду на реальний потенціал її участі в інтеграційних процесах у системі світового господарства, поступове наближення до передових соціальних та економічних стандартів. Необхідними при цьому є: забезпечення максимального використання експортного потенціалу, створення інвестиційної привабливості для іноземного капіталу, ефективне міжнародне кооперування, мінімізація впливу кризових явищ як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, вміле і професійне відстоювання інтересів держави в міжнародних відносинах. Особливо актуальності тут набуває підвищення якісного рівня економічної дипломатії, яка повинна максимально враховувати нові виклики сучасної глобалізації та мінімізувати їх негативний вплив на соціально-економічні процеси в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вузькоспеціалізованих питань та проблем економічної дипломатії приділяють увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, сферою інтересів яких є використання дипломатичних засобів у відстоюванні інтересів своєї країни при пропусканні товарів та послуг на зовнішні ринки, залученні іноземного капіталу, врегулюванні спірних питань чи міжнародних спорів, запобіганні виникненню проблемних ситуацій. Серед вітчизняних авторів, які досліджують зазначену проблематику, слід назвати насамперед проф. В. А. Вергуна, проф. О. М. Шарова, серед зарубіжних – проф. Т. В. Зонову, проф. О. Є. Ліхачова, Д. А. Дегтярьова, А. А. Мардашева, П. Бараная, Н. Філіні, Е. Молендовскі, В. Поляна, І. Р. Мавланова, Каррона де ла Кар'єр Г., М. Частека, Я. Немеца, Н. Бейн, С. Вулкока. Водночас, через появу нових викликів глобалізації ряд питань сучасної економічної дипломатії вимагають подальшого аналізу і вироблення заходів щодо відповідного реагування на зміну світових реалій.

Мета статті – розглянути нові виклики, що постали перед економічною дипломатією під впливом глобалізації та світової фінансово-економічної кризи, проаналізувати досвід окремих країн, які по-різному використовуючи інструментарій економічної дипломатії, змогли протидіяти негативним тенденціям і забезпечити належний супровід зовнішньоекономічних взаємовідносин, привернути увагу до особливостей прояву зазначеного впливу в Україні та проблем, що потребують змін у системі вітчизняної економічної дипломатії.

Основні результати дослідження. Упродовж декількох останніх років світова економіка зазнала потужних ударів фінансово-економічної кризи, спровокованої серйозними прорахунками в іпотечному кредитуванні, надмірному виділенні кредитів на споживчі цілі, перенасиченням споживчого ринку, перенесенням виробництва у країни з дешевою робочою силою, що спричинило деіндустріалізацію США та країн Європи з наступним зростанням безробіття, а також спекулятивними операціями на ринку нерухомості. Особливо гостро друга стадія фінансової кризи виявилася у другій половині 2011 р. та на початку 2012 р. всередині ЄС і переважно в межах єврозони. Тут відбулися такі процеси, як надмірне зростання бюджетних дефіцитів у ряді країн, непомірний ріст державного боргу, неплатоспроможність у розрахунках, «проїдання» коштів міжнародних фінансових організацій на соціальні виплати та тривале соціальне напруження в низці країн. Унаслідок цього над ідеологією економічного лібералізму (невтручання держави у вирішення проблем національних компаній з метою забезпечення вільної конкуренції), що панує в ЄС, нависла загроза перегляду, а для багатьох країн Євросоюзу потенційно можливою стала втрата значної частини економічного суверенітету.

Світова економічна криза призвела до серйозних трансформацій у сфері міжнародних економічних і політичних відносин, обумовила суттєві зміни стратегій розвитку сучасної міжнародної економічної системи на середньострокову та довгострокову перспективу, а динаміка глобалізації вимушено отримує нові вектори. Її характер-

ними проявами впродовж останніх років, з одного боку, є подальше зростання конкуренції і намагання головних гравців у системі світового господарства перерозподілити сфери впливу та ринки. Стосується це, насамперед, ринків готової продукції і ринків сировини, особливо енергоресурсів та енергоносіїв. При цьому для утримання старих і завоювання нових ринків чи їх окремих сегментів дедалі більше використовуються не тільки торговельно-економічні (поглинання та злиття крупних комерційних і виробничо-господарських структур), а й політичні та, в ряді випадків, військові засоби. З другого боку, подальшого розвитку набуває міжнародна кооперація, яка перетворює конкурентів у партнерів і певною мірою дозволяє врегулювати конфлікт інтересів на міжнародних ринках. Сприяє цьому й створення нових міжнародних організацій світового чи регіонального рівня, наприклад Шанхайської організації співробітництва.

Перебіг означених подій ставить перед Україною ряд непростих запитань щодо подальшої стратегії у формуванні нових напрямів зовнішньоекономічної політики, мінімізації внутрішніх ризиків для іноземних партнерів та зовнішніх ризиків для українських експортерів і учасників міжнародних коопераційних формувань. Залишаються актуальними питання реалізації інтеграційних прагнень нашої держави та неухильного відстоювання її економічних інтересів.

У такій ситуації справедливою є позиція, що в умовах глобалізованого світу поступово зникає грань між зовнішньою і внутрішньою політикою, а ряд внутрішніх проблем країни можуть бути успішно вирішені на рівні міжнародного співробітництва.

В умовах глобалізації необхідним є не тільки вдосконалення традиційно використовуваних інструментів і засобів міжнародної співпраці, а й активний пошук нових форм, методів та інституцій міжнародного партнерства, які б адекватно відповідали змінам і розвитку зовнішніх торговельно-економічних зв'язків та формували б механізм ефективного врегулювання проблем, що постійно виникають. Систему таких інструментів і засобів представляє саме економічна дипломатія, роль та значення якої в останні роки суттєво зросли.

Вимоги часу й економічна складова глобалізації зумовили економізацію зовнішньої політики, результатом якої стала необхідність активізації зовнішньополітичних представництв у царині просування за межами країни економічних інтересів національного бізнесу. Для прикладу: в числі обов'язків американського посла – «зробити все можливе для усунення тих законодавчих положень країни перебування, які перешкоджають просуванню американського бізнесу на ринки цієї країни» [1].

Глобалізація поставила перед економічною дипломатією ряд нових викликів, які обумовлені ускладненням функціонування світового ринку, а розв'язання численних внутрішніх проблем окремих країн стало спільним інтересом гравців на цьому ринку. На національні економічні системи та їх трансформацію суттєво почало впливати втручання міжнародних інститутів (наприклад – стабілізаційні дії щодо окремих країн єврозони або ж залежність системи пенсійного забезпечення чи рівня тарифів на житлово-комунальні послуги і тарифів на газ для населення в Україні від рішень МВФ чи Світового банку). У таких умовах пріоритетним завданням економічної дипломатії стає вжиття максимальних заходів щодо ефективного функціонування національної економіки з урахуванням вимог світового ринку.

До числа нових викликів глобалізації, що постали перед економічною дипломатією, слід віднести також поширення генетично модифікованих продуктів харчування, які можуть загрожувати здоров'ю і життю споживачів (питання стандартизації та сертифікації продуктів на предмет відповідності, якості й походження).

Вимогою часу є актуальна необхідність виведення економічної дипломатії як спільної діяльності держави, представників бізнесу та неурядових організацій з реалізації

національних економічних інтересів на світовому ринку на якісно новий рівень.

Світова практика свідчить, що дипломатичні служби намагаються адекватно реагувати на виклики глобалізації. Для української дипломатії прикладом тут можуть бути дії економічних дипломатів наших головних зовнішньоекономічних партнерів – країн ЄС, Росії, КНР, Туреччини. Інтерес становить застосування інструментарію економічної дипломатії трьох груп країн: по-перше – тих, які в умовах світової фінансово-економічної кризи зуміли знайти найбільш ефективні відповіді на новітні глобалізаційні виклики, по-друге – тих, на які припадає левова частка зовнішньоторговельного обороту України, по-третє – тих, які вклали в українську економіку найбільший обсяг прямих інвестицій.

У цьому контексті не можна обійти увагою Китай, який попри світову кризу демонструє стабільне економічне зростання: темпи росту виробництва у країні склали впродовж 2005–2008 рр. 11,9%, у 2009-му – 9,2%, у 2010-му – 10,4%, у 2011 р. – 9,3% [2, р. 4]. Вражаючою є динаміка експорту КНР та зовнішньої торгівлі у цілому. У 2010 р. обсяги китайського експорту зросли відносно рівня 1983 р. у 71 раз, зовнішньоторговельного обороту – майже у 87 разів, а частка КНР у світових обсягах експорту за вказаний період збільшилася від 1,2% до 10,6% [3].

Крім ефективної внутрішньої економічної політики, суттєву роль у стабільно динамічному розвитку економіки КНР відіграла і китайська економічна дипломатія [4]. Слід зазначити, що нові глобалізаційні виклики дали підставу визначити пріоритетні завдання економічної дипломатії Китаю, серед яких: забезпечення виробничих потреб економіки країни у природних ресурсах; необхідність імпортного покриття дефіциту енергоресурсів; активізація придбання високих технологій; ефективна участь КНР у глобальному режимі торгівлі; врегулювання проблеми «захисту торгівлі» і протекціонізму в торгівлі, а також щодо навмисного використання технічних бар'єрів у питаннях конкуренції; адаптація китайських стандартів до нових світових стандартів якості та безпеки харчових і нехарчових продуктів; вжиття заходів щодо залучення іноземних інвестицій у китайську економіку та надання сприяння китайським інвестиціям за межами країни; сприяння як в отриманні, так і в наданні Китаєм економічної та технічної допомоги (як передумова подальшого просування зовнішньоекономічних інтересів і експортної експансії КНР у країні світу); оптимізація участі Китаю в міжнародному поділі праці та забезпечення ефективного використання національних трудових ресурсів (завдяки активній політиці щодо залучення іноземних інвестицій у країну й вкладення китайських інвестицій за її межами); пошук і реалізація можливостей використання китайської валюти в зовнішніх розрахунках.

Швидка динаміка глобалізації та інтеграція економік країн у світове господарство вимагають удосконалення механізмів міжнародного економічного співробітництва і пошуку нових форм та методів для забезпечення ефективного економічного партнерства. З цього приводу польські фахівці відзначають стабільне зростання попиту на ефективну діяльність економічної дипломатії, яка в її нинішньому вигляді була сформована в рамках економізації дипломатичної служби у 2006 р. Одночасно в посольствах Польщі були створені економічні підрозділи, які складаються із двох сегментів: економічного відділу і відділу сприяння торгівлі та інвестиціям. Зазначені підрозділи сформовані на основі використання позитивного (підкреслюємо – на думку польських фахівців) досвіду України, Росії і Білорусі [5].

Вказаним відділам Міністерством закордонних справ та Міністерством економіки Польщі поставлено три основні завдання:

- 1) підтримка і надання сприяння польській економіці;
- 2) підтримка та сприяння експортному потенціалу і лобювання польських економічних інтересів в економічному та політичному середовищі партнерів;

3) просування економічних інтересів Польщі на міжнародних форумах і в міжнародних інституціях.

Реалізація зазначених завдань потребувала конкретизації функціональних обов'язків та визначення секторів відповідальності. Зокрема економічний відділ посольства компетентно здійснює: оцінку актуальної макроекономічної ситуації країни-партнера; аналіз динаміки і структури матеріального виробництва, пропозиції та попиту; інформування про рівень інфляції і цінову ситуацію на ринку; моніторинг зовнішньоторговельного обороту; відслідковування ситуації на ринку праці; моніторинг надходження іноземних інвестицій; оцінку ситуації в регіонах, на місцях, а також у найбільших містах та промислових центрах; аналіз курсової політики і ситуації в банківсько-фінансовому секторі.

Інформаційно-консультативна робота відділу сприяння торгівлі та інвестиціям посольства зорієнтована передусім на виробників продукції, експортерів, імпортерів, інвесторів. Охоплює вона такі питання: інформування про юридично-правові умови ведення бізнесу на ринку партнера, в тому числі товариств із обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, фізичних осіб, а також про податкову систему; надання даних щодо умов діяльності у сфері зовнішньої торгівлі, про технічні умови, санітарні, ветеринарні та інші вимоги; моніторинг та інформування щодо митних тарифів; надання інформації про товари, експорт чи імпорт яких обмежується квотами або потребує ліцензії; надання рекомендацій у питаннях вибору партнера для співпраці; вжиття заходів задля дотримання вимог прозорості у справах регулювання оплати імпортерами товарів, здійснення превентивних дій з метою уникнення розгляду справ у судах щодо польських суб'єктів ЗЕД за кордоном, недопущення практики поборів і вимагання хабарів в органах виконавчої влади та інших причетних інституціях у країнах перебування; надання інформації про ярмарки, виставки, конференції і бізнес-семінари; інформування про можливості підтримки з боку дипломатичного представництва.

Головна увага економічних підрозділів посольств приділяється, звичайно, просуванню інтересів Польщі на ринках Європейського Союзу, від нього ж очікується відповідна реалізаційна активність. Вирішення поставлених завдань перед економічною дипломатією Польщі є можливим за умови високого рівня професіоналізму і спеціалізації працівників. Як відзначають польські фахівці, стосовно економічної дипломатії «модель універсального дипломата не тільки не придатна, а й шкідлива; потрібен такий підбір кадрів, який забезпечив би ефективну реалізацію завдань, тут необхідні не інтелектуальні «трабанти», а спеціалісти, до яких треба віднести економістів, фінансистів, юристів» [5]. З урахуванням такого підходу у складі дипломатичних представництв Польщі сформовано достатньо потужні економічні підрозділи. Наприклад, серед 42 дипломатів Посольства Польщі у ФРН в економічних підрозділах зайнято 14 (33% дипломатичного складу). У Посольстві Польщі в Україні іноземних дипломатів 8 займається економічними питаннями (28%). У посольствах США на постійній основі працюють групи з питань економіки, фінансів, державного фінансування, енергетики, промисловості, сільського господарства, зайнятості. Зокрема в Посольстві США в Україні серед 90 дипломатичних працівників 22 (четверта частина дипломатичного складу Посольства) займаються зазначеними питаннями [6].

Кадровий потенціал української економічної дипломатії є значно слабшим як кількісно, так і організаційно. Наприклад, у Посольстві України в Польщі з-поміж 30 дипломатів лише 4 займаються економічними питаннями, а в Посольстві та Генеральних консульствах України у ФРН серед 33 дипломатів лише 4 формують економічний підрозділ (3 – у Берліні та 1 – у Гамбурзі). Для порівняння: економічний підрозділ Посольства Російської Федерації у ФРН налічує 70 фахівців.

Питання оптимальної структури представництв економічної дипломатії не нове. Ця проблема обговорювалась

як українськими [7; 8], так і зарубіжними авторами [9; 10; 11]. Її актуальність істотно зросла під впливом як нових викликів глобалізації, так і фінансово-економічної кризи. Однак різні країни по-різному реагували на необхідність проведення ефективних змін в організації економічної дипломатії: одні, як Польща, враховуючи позитивний досвід України, розширили та наростили економічну складову в структурі своїх посольств; інші, як Україна, вирішили зекономити й під впливом тривалих суперечок між Міністерством економічного розвитку та торгівлі (головним локомотивом і координатором просування зовнішньоекономічних інтересів країни за кордоном) та МЗС віддали останньому на відкуп економічну дипломатію.

Нагадаємо, що торговельно-економічні місії (ТЕМ) у складі Посольств України з ініціативи МЗС ліквідовано 8 квітня 2010 р. [12], а замість них дотепер, незважаючи на доручення Президента України, не створено повноцінних економічних відділів із залученням фахівців належної кваліфікації. Міністерство закордонних справ, як укотре підтвердила практика останніх років, не може повною мірою забезпечити цю важливу ділянку роботи ні функціонально, ні організаційно.

Як наслідок, в Україні (через брак необхідної інформації та аналізу, неоперативність, низьку кваліфікацію, недоукомплектованість, недофінансування) час від часу виникають проблемні питання в міждержавних стосунках з її партнерами в різних сферах експортної діяльності та інвестиційного співробітництва. Наприклад, про яку інформаційну підтримку українського бізнесу і поширення українських пропозицій на ринку сусідньої Росії можна говорити, якщо на сайті українського Посольства в Москві інформація про виставкові заходи в Україні зупинилася на 2006 році [13].

Окрім активної участі в розв'язанні означених вище проблем, спричинених глобалізацією та світовою фінансово-економічною кризою, українська економічна дипломатія повинна також впливати на вирішення стратегічних питань взаємодії із країнами Митного союзу – ЄС, формування зони вільної торгівлі в СНД та ЄС [14].

Для збереження експортних і завоювання нових позицій на зовнішніх ринках та експортної експансії як одного із чинників зростання ВВП країни, в контексті кризових явищ у світі та, зокрема, у ЄС, актуальним стає пошук нових партнерів і вироблення механізмів ефективного регулювання та контролю зовнішньоекономічних взаємовідносин від макро- до мікрорівня.

Висновки. Як показує аналіз наявної практики, відсутність державного замовлення на модель зовнішньоекономічної діяльності та слабка державна ініціатива актуалізують вироблення ефективної моделі української економічної дипломатії, створення сучасної законодавчої бази для її успішної реалізації.

Враховуючи те, що глобалізація виступає головною рушійною силою розвитку економічної дипломатії і суттєво

впливає на міжнародну конкуренцію, в умовах України необхідним є здійснення вагомих кроків держави в напрямі просування та захисту своїх національних інтересів на світовому ринку. У цьому контексті модель економічної дипломатії повинна обов'язково містити механізми вирішення як організаційних, так і кадрових питань, забезпечувати належне стимулювання та лобіювання зовнішньоекономічної діяльності за межами країни.

Література

1. Lee D. Globalisation and diplomatic practice: export promotion strategies in the UK : Paper presented at the BISA Annual conference. – Manchester, 1999. – December.
2. World Economic Situation and Prospects 2012. Global economic outlook. – New York : United Nations New York, 2011. – P. 4.
3. International Trade Statistics 2011. – World Trade Organization, 2011. – P. 22–23.
4. Мардашев А. А. Эффективность, способы и методы китайской экономической дипломатии / А. А. Мардашев // Мировое и национальное хозяйство. – 2009. – № 3–4. – С. 10–16.
5. Rosnie popyt na dyplomacie ekonomiczna // Gazeta finansowa, 23.10.2009 [Electronic resource]. – Access mode : www.gazetafinansowa.pl/index.php/wydarzenia/analizy/2845-ronie-popyt-na-dyplomacie-ekonomiczn.html
6. Дипломатичний корпус. – К. : МЗС України, 2008. – С. 195–205.
7. Фліссак А. А. Зовнішньоекономічні представництва країни за кордоном: міжнародний досвід та українські перспективи реформування / А. А. Фліссак // Економічний часопис-XXI. – 2005. – № 11–12. – С. 8–13.
8. Шаров О. Економізація зовнішньої політики: сьогоднішня українська тактика / О. Шаров // Економічний часопис-XXI. – 2007. – № 9–10. – С. 21–26.
9. Современные международные отношения и мировая политика ; под ред. А. В. Торкунова. – М. : Просвещение, 2004. – С. 467–494.
10. Molendowski E., Polan W. Dyplomacja gospodarcza. Rola w polityce zagranicznej panstwa. – Wolters Kluwer Polska – OFICYNA, 2007. – S. 268.
11. The new economic diplomacy: decision-making and negotiating in international economic relations ; edited by Nicholas Bayne and Stephen Woolcock. – Ashgate publishing Limited, 2007. – 391 p.
12. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном : Указ Президента України № 522/2010 від 8.04.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/522/2010>
13. Динамика показателей экспортно-импортных операций между Украиной и РФ в январе-феврале 2004–2007 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.ukremb.ru/emb/mision
14. Вопрос на \$219 миллиардов // Газета 2000. – № 4 (591). – 17.02.2012. – С. В1, В8.

Стаття надійшла до редакції 7 лютого 2012 року

Шановні колеги!
Нагадуємо Вам, що триває передплата наукового журналу
«Економічний часопис-XXI»
на 2012 рік!